

Summary :

Παρουσίαση της συμμετοχής των ελληνορθόδοξων στα τρία οθωμανικά κοινοβούλια της περιόδου 1908-1914.

Date

1908-1914

Geographical Location

Οθωμανική Αυτοκρατορία

1. Ο Πατριάρχης Ιωακείμ Γ΄ και ο εθνικισμός

Η μεταμόρφωση του «ρωμαίικου **μιλλέτ**» σε «ελληνικό έθνος» έγινε δυνατή όχι μόνο χάρη στην πρόσληψη της διαφωτιστικής έννοιας του έθνους-κράτους που προηγήθηκε της ανεξαρτησίας και ενέπνευσε το μοντέρνο κρατικό οικοδόμημα, αλλά ακόμα πιο αποτελεσματικά με το εκπαιδευτικό σύστημα του ίδιου του νέου βασιλείου. Ανάμεσα στους Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και γενικότερα στις περιοχές όπου το [Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης](#) αποτελούσε ακόμα την πνευματική αρχή του Ορθόδοξου Χριστιανικού ποιμνίου η μετάβαση ήταν λιγότερο ξεκάθαρη.

Ο Πατριάρχης Ιωακείμ Γ΄ ήταν ένας εξαιρετικά ικανός αρχιερέας που αγωνίστηκε να επαναφέρει τη δύστροπη **εξαρχική εκκλησία** της Βουλγαρίας ξανά στις τάξεις της Μεγάλης Εκκλησίας. Ο Πατριάρχης έβλεπε το κοσμικό πρόγραμμα των [Νεότουρκων](#) και τις αλυτρωτικές απόψεις του ελληνικού κράτους με την ίδια αποστροφή. Όταν η εκκλησία του καταδίκασε το 1872 την «εθνοφυλετική» εξέγερση των Βουλγάρων, στην ουσία υπεράσπιζε μια οικουμενικότητα βασισμένη στην ιερή γλώσσα που σχετιζόταν με τη μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης του 2^{ου} αιώνα π.Χ. και των τριών από τα τέσσερα Ευαγγέλια. Η υιοθέτηση της ίδιας γλωσσικής παράδοσης από το ελληνικό έθνος-κράτος δε θα έπρεπε να συγγέεται με την ιδεολογία του Πατριαρχείου. Παρόλα αυτά οι σπόροι της κοινοτικής διαμάχης ανάμεσα στους ελληνορθόδοξους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχαν ήδη καλλιεργηθεί πολύ πριν την επανάσταση των Νεότουρκων του 1908. Η εισβολή της πολιτικής της Ελλάδας στο οθωμανικό κράτος και ο Μακεδονικός Αγώνας, ένας αγώνας ανάμεσα σε λαούς με κοινή θρησκεία, υπέσκαψε το συμβιβαστικό ρόλο του Πατριαρχείου και αύξησε το κύρος των κοσμικών και κληρικών ακτιβιστών που προέβλεπαν τον ελληνικό εθνικισμό πάνω από το οικουμενικό πνεύμα του Πατριάρχη.

2. Οι εκλογές του 1908

Η δεκαετία 1908-1918 έγινε μάρτυρας της μεταμόρφωσης των Οθωμανών σε Τούρκους. Το εθνικιστικό στοιχείο στην Επιτροπή Ενότητας και Προόδου (ΕΕΠ) έλεγχε το κίνημα των Νεότουρκων, το οποίο έγινε ο ρυθμιστής των υποθέσεων της Αυτοκρατορίας καθ' όλη σχεδόν την παραπάνω δεκαετία. Η ΕΕΠ κυριάρχησε και στις τρεις γενικές εκλογές (1908, 1912 και 1914). Σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο του 1908 όλοι οι φορολογούμενοι Οθωμανοί πολίτες άνω των 25 ετών είχαν δικαίωμα ψήφου. Ο νόμος καθόριζε ένα σύστημα έμμεσων εκλογών σε δύο στάδια, στο πλαίσιο των οποίων το εκλογικό σώμα εξέλεγε τους εκλέκτορες που επέλεγαν τους αντιπροσώπους για το κοινοβούλιο. Αντιμετωπίζοντας εξαιρετικές δυσχέρειες τόσο στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας, όσο και στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, η ΕΕΠ έκανε μεγάλες προσπάθειες να ελέγξει το εκλογικό αποτέλεσμα.

Οι ελληνορθόδοξοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συγκροτούσαν μια σημαντική μειονότητα, τόσο σε πληθυσμιακούς όρους όσο και σε οικονομικό ανάστημα. Παρά τη μακρά τους εμπειρία στην κοινοτική οργάνωση, οι ελληνικές κοινότητες βρέθηκαν απροετοίμαστες ενάντια στη στρατηγική της ΕΕΠ να εξαλείψει τα προνόμια του συστήματος των μιλλέτ και να καθορίσει μια και μόνη πολιτική ιδιότητα βασισμένη στην εθνοτική ταυτότητα της τουρκικής πλειοψηφίας. Οι ελληνορθόδοξοι ψηφοφόροι ήταν επίσης διχασμένοι ανάμεσα στους οπαδούς του Πατριάρχη, στα μέλη του «Πολιτικού Συνδέσμου», στους υποστηρικτές των Οθωμανών Φιλελεύθερων, στα μέλη της ΕΕΠ και στους υποστηρικτές του ελληνικού

αλυτρωτισμού.

Ήδη από την έναρξη των εκλογών του 1908 η ΕΕΠ επέμενε ότι ένας ίσος αριθμός τούρκων εκλεκτόρων θα έπρεπε να εκλεγεί σε περιφέρειες όπου οι Έλληνες συνιστούσαν ξεκάθαρα την πλειοψηφία και ζητούσε από τους Έλληνες εκλέκτορες να υποστηρίξουν υποψηφίους που ανήκαν στην ΕΕΠ. Παρότι οι Έλληνες διαμαρτυρήθηκαν και απείλησαν με αποχή, ο Οικουμενικός Πατριάρχης κατόρθωσε να συμβιβάσει το ποίμνιό του με την ΕΕΠ και εξασφάλισε την [εκλογή](#) 24 Ελλήνων στο οθωμανικό κοινοβούλιο. Τα Ιωάννινα, η Κοζάνη, η [Λήμνος](#), η [Μυτιλήνη](#), η [Χίος](#) και η [Ρόδος](#) εξέλεξαν αποκλειστικά Έλληνες αντιπροσώπους. Ένα ελληνικό κόμμα («Ελληνικόν Πολιτικόν Κόμμα») ιδρύθηκε προς τα τέλη του 1910 με πρωτοβουλία του [«Πολιτικού Συνδέσμου»](#) και κατόρθωσε να διαιρέσει τους Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε δυο αντιμαχόμενες παρατάξεις. Από τους 24 εκπροσώπους, 16 συμφώνησαν να γίνουν μέλη του και υποστήριξαν τη φιλελεύθερη αντιπολίτευση που είχε οργανωθεί στο «Κόμμα της Ελευθερίας και Κατανόησης».

3. Οι εκλογές του 1912

Το 1912 η ΕΕΠ διέλυσε το κοινοβούλιο και προκήρυξε εκλογές. Παρά τις προσπάθειές της να κερδίσει μέσω του Πατριάρχη τη συμπαραστάση των Ελλήνων, οι ψήφοι των τελευταίων πήγαν κυρίως στους Φιλελεύθερους. Οι Έλληνες αντιπρόσωποι της ΕΕΠ, όπως ο Ναρλής, ο Ορφανίδης και ο [Κωφίδης](#) και άλλοι όπως ο [Καρολίδης](#), ο [Σαββόπουλος](#) και ο [Εμμανουηλίδης](#), που πίστευαν ότι η ΕΕΠ όφειλε να εγγυηθεί την επανεκλογή τους, δε συμφώνησαν με τους Φιλελεύθερους και τάχτηκαν με το ψηφοδέλτιο των Ενωτικών. Λόγω των εσωτερικών διαμαχών οι Έλληνες αντιπρόσωποι μειώθηκαν σε 16, οι περισσότεροι των οποίων ανήκαν στο ψηφοδέλτιο της ΕΕΠ. Μόνο τέσσερις υποψήφιοι υποστηριζόμενοι από τον Πολιτικό Σύνδεσμο εξελέγησαν (δυο στα Ιωάννινα, ένας στην Καλλιόπολη και ένας στις Σέρρες).

Ο βίος του κοινοβουλίου του 1912 ήταν βραχύς. Μερικούς μήνες μετά τις εκλογές η ΕΕΠ αποπέμφθηκε από την εξουσία. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, ωστόσο, επανέφεραν το κοινοβουλευτικό καθεστώς. Το χειμώνα του 1914 το ΕΕΠ ήταν ξανά ο μόνος αξιόπιστος ανταγωνιστής. Το Φιλελεύθερο Κόμμα ουσιαστικά έπαψε να υφίσταται, ενώ ο Πολιτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε. Μερικοί από τους πιο θερμούς υποστηρικτές του, όπως ο Μπούσιος και ο Κοσμίδης, που είχαν αποτύχει να εκλεγούν στις εκλογές του 1912, εξορίστηκαν από τη χώρα και ο αντιπρόσωπος της [Σμύρνης](#) Καρολίδης επέστρεψε στη θέση του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Επίσης, από τη στιγμή που οι Οθωμανοί είχαν πια χάσει τα περισσότερα από τα ευρωπαϊκά τους εδάφη, οι αντιπρόσωποι από τη Μακεδονία, την Ήπειρο και τα νησιά έπαψαν να συμμετέχουν στο οθωμανικό κοινοβούλιο.

4. Οι εκλογές του 1914

Οι διαπραγματεύσεις με την ΕΕΠ για τη συμμετοχή των Ελλήνων στις εκλογές του 1914 πραγματοποιήθηκαν από τον πατριάρχη [Γερμανό Ε'.](#) Για μια ακόμη φορά 16 αντιπρόσωποι εξελέγησαν στο οθωμανικό κοινοβούλιο –όχι όλοι ενωτικοί. Στα χρόνια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου οι τύχες των Ρωμιών χειροτέρευαν ταχύτατα καθώς η πολυεθνική αυτοκρατορία μεταμορφωνόταν σε ένα τουρκικό έθνος-κράτος. Μέσω μιας σειράς νόμων η συλλογική αντιπροσώπευση των εθνοτικών ομάδων στην Αυτοκρατορία απαγορεύτηκε και τα προνόμια του πατριαρχείου περικόπηκαν.

Με την είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Entente το 1917, οι Έλληνες της [Κωνσταντινούπολης](#) και της Σμύρνης υπέστησαν εκτοπίσεις, φυλακίσεις, οικονομικό μπουκοτάζ και εξορία. Φυσικά οι Έλληνες αντιπρόσωποι δεν μπορούσαν να κάνουν και πολλά για να βελτιώσουν τη θέση της κοινότητάς τους, παρά μόνο να προσφέρουν περιορισμένη ανακούφιση σε όσους είχαν πληγεί από ανάλογα μέτρα. Μετά την ειρήνευση του 1918 οι Έλληνες αντιπρόσωποι ύψωσαν τη φωνή τους στη συνέλευση καταθέτοντας ενάντια στις ωμότητες της ΕΕΠ. Στις γενικές εκλογές του 1919 οι Έλληνες επέλεξαν να μη λάβουν μέρος κηρύσσοντας τους εαυτούς τους ελεύθερους από τις πολιτικές ευθύνες τους απέναντι στο Οθωμανικό κράτος, το οποίο πλέον εξέπνεε.

Bibliography :

	Μπούρα Κ. , "Οι βουλευτικές εκλογές στην οθωμανική αυτοκρατορία: Οι Έλληνες βουλευτές 1908-1918", <i>Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών</i> , 4, 69-85
	Alexandris A. , <i>The Greek Minority in Istanbul and Greek-Turkish Relations, 1918-1974</i> , Center for Asia Minor Studies, Athens 1983
	Εμμανουηλίδης Ε. , <i>Τα τελευταία έτη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας</i> , Αθήνα, Τυπογραφείον Γ.Ν. Καλλέργη 1924
	Dimitris Gondicas & Charles Issavi , <i>Ottoman Greeks in the Age of Nationalism</i> , New Jersey: The Darwin Press, Inc. 1999
	Κιτρομηλίδης Π. , "Το τέλος της εθναρχικής παραδόσεως", <i>ΑΜΗΤΟΣ, στη μνήμη του Φώτη Αποστολόπουλου</i> , Αθήνα: Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών 1984
	Σουλιώτης-Νικολαΐδης Α. , <i>Οργάνωσις Κωνσταντινουπόλεως</i> , Βερέμης, Θ. – Μπούρα, Κ. (επιμ.), Αθήνα 1984

Glossary :

	Βουλγαρικό ζήτημα, το Ο αγώνας των Βουλγάρων για εκκλησιαστική αυτονομία. Οι Βούλγαροι διεκδικούσαν, ήδη από την πέμπτη δεκαετία του 19ου αιώνα, τη σύσταση αυτόνομης εκκλησίας (εξαρχία), που θα διατηρούσε μόνο τυπικούς δεσμούς με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Η κίνηση των Βουλγάρων, που είχε κατά καιρούς την υποστήριξη της Ρωσίας, υπονόμει, όπως είναι φυσικό, τη θέση του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και γι' αυτό συνάντησε την έντονη αντίδρασή του. Έπειτα από μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις και αφού οι προσπάθειες συμβιβασμού απέτυχαν, η Πύλη εξέδωσε το 1870 φερμάνι με το οποίο αναγνώριζε την ύπαρξη βουλγαρικής εξαρχίας, παρότι το Πατριαρχείο στην τοπική σύνοδο του 1870 την αποκήρυξε ως αιρετική (εθνοφυλετισμός). Όπως είναι εύλογο, ο αγώνας των Βουλγάρων για εκκλησιαστική χειραφέτηση δεν είχε κατ' ουσίαν θρησκευτικό χαρακτήρα, αλλά συνδεόταν με την ανάδυση του βουλγαρικού εθνικισμού, ενώ είχε και σαφείς πολιτικές συνδηλώσεις (βουλγαρική πολιτική ανεξαρτησία).
	μιλλέτ, το Ο διαχωρισμός των υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ανάλογα με το θρήσκευμα διαμόρφωσε τη βάση του συστήματος των μιλλέτ. Κάθε μιλλέτ αποτελούσε κεντρική κοινοτική οργάνωση για τα μέλη κάθε θρησκευτικής ομάδας, κυρίως των μη μουσουλμάνων, με τους δικούς του θεσμούς και λειτουργίες ως προς τη θρησκεία, την εκπαίδευση, την απονομή δικαιοσύνης και την κοινωνική συνοχή. Παρότι η διάκριση των υπηκόων ανάλογα με το θρήσκευμα ήταν ανέκαθεν θεμελιώδης αρχή, τα μιλλέτ στην οργανωμένη θεσμικά μορφή τους ανάγονται κυρίως στα τέλη του 18ου αιώνα. Κατά το 19ο αιώνα, και κυρίως την εποχή των μεταρρυθμίσεων του Τανζιμάτ, έγιναν οι κεντρικοί θεσμοί ενσωμάτωσης των μη μουσουλμάνων υπηκόων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.